

Po navadi je to nekak začetek poante v pesmi. Tako na primer starček pre-mišlja o tegobah starčevskega življenja, pa se mu porodi spoznanje, da ni poti nazaj, in to misel uvede pesnik z vzklikom: No uvy, net dorog k nevozvrat-nomu (Pesnja starika). Ali v pesmi Kosec spet nepričakovano spoznanje, ki ga uvede vzklík: Oh, v nesčasnyj den', v beztalannyj čas / Bez soročki ja rodilsja na svet! — Pri Murnu pa niso ti medmeti samo znamenja temnega razpoloženja, ampak sega njihova klaviatura od tod tja do najpreprostejšega, fantovsko veselega počutja.

Ocene in poročila

OPOMBE K JURČIČU I

I. Jurčič je eden najbolj branih slovenskih pripovednikov. To potrjujejo vedno novi natisi nekaterih njegovih del, statistike naših javnih knjižnic, pa tudi prevodi njegovih del v tuje jezike. Z dvema ilustriranima izdajama Desetega brata ga je v začetku 20. stol. popularizirala Mohorjeva družba, v dramatizirani obliki pa je šel čez vse slovenske odre poleg Desetega brata in Rokovnjačev tudi Domen. Jurija Kozjaka je dr. Ferdinand Kolednik od leta 1936 do danes razkoledoval po vesoljnem svetu, saj ga ni slovenskega leposlovnega dela, ki bi bilo prevedeno v toliko jezikov, kot je po Kolednikovi zaslugi ravno Jurij Kozjak. (Prim. B. B., Knjiga 54, str. 555—556, P. Karlin, Knjiga 58, str. 181—182.)

Doslej imamo tri izdaje, ki so skušale dati čimbolj zaokroženo podobo Jurčičevega dela (Levec, Grafenauer, Prijatelj). V mogočnem okviru Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev, ki jih je po osvoboditvi začela izdajati Državna založba Slovenije, bomo dobili še četrto in — upajmo — zares popolno izdajo Jurčiča. Sedanje Jurčičevo Zbrano delo urejuje literarni zgodovinar Mirko Rupel, ki je že poprej izdal in komentiral nekatere Jurčičeve spise.

Jurčičevo življenje in delo so naši slovstveni zgodovinarji že močno raziskali in obdelali (Prijatelj); razložili so premnoge strani njegovega umetniškega snovanja in izražanja. Rupel je porabil vse dosedanje izsledke, zato je njegov komentar najbolj izčrpen. In vendar je tudi v Ruplovi izdaji ostalo marsikaj brez razlage, marsikaj pa je nepopolno ali napačno razloženo. Ko sem bral Jurčiča v njegovem rojstnem kraju, sem bil deležen istega izrednega užitka kakor tedaj, ko sem bral Avgusta Šenoa (zlasti njegovo Zlatarovo zlato) v Zagrebu, v Gornjem gradu. Začutil sem, kako iz Jurčičevega pripovedovanja diha dejanje in nehanje dolenj-skega človeka, in samo od sebe se mi je rodilo spoznanje, da je Jurčič mnogo večji umetnik, kakor še dandanes marsikdo o njem misli.

Ce mu hočemo biti pravični, moramo odstreti vse sestavine njegovega dela. Pri tem je treba ugotoviti, da je Jurčič, ki po izjavi Levcu ni mogel opisovati nobene stvari, ako je ni videl s svojimi očmi, zajel v svojih povestih tisto stanje našega dolenskega človeka, ko se je začelo patriarhalno življenje z vsemi značilnostmi pri nas naglo odkmikati in toniti v pozabo. Jurčič je ovekovečil sicer predvsem svojega človeka iz srede 19. stoletja; ker so se pa do tedaj življenjske navade pri nas počasi spreminjale in je bil naš podeželski človek nagnjen h konservativnosti, lahko rečemo, da je v Jurčičevih umetniških delih ohranjena podoba slovenskega ljudstva skoraj do srede 17. stoletja. Zato so tudi folklorni elementi, ki so posejani skoraj po vseh Jurčičevih pripovednih delih, *organske in pozitivne sestavine njegove umetnosti*.

Prav tako je z Jurčičevim jezikom, ki doslej tudi še ni dovolj raziskan; kar sta o njem povedala Prijatelj in Breznik, je dobro, toda premalo. Jurčič je bil romantični realisti tudi v jeziku, zato nam je kljub nekaterim zablodam, ki so posledica takratnih političnih in kulturnih težav, ohranil stadij ustvarjalnega življenja, ki je še močno utripalo v našem ljudstvu do konca 19. stoletja, ko je pod vplivom šole, časnikov in knjig začela bledeti in usihati polnost besede, skladnje in frazeologije. Jurčičev jezik v njegovih najboljših delih, ko je zajemal iz polnega,

je tako bogat in elementaren, da je kakor pesem za vsakega, kdor ima posluh za lepoto slovenske, zlasti dolensjke besede. In ta pesem je tem lepša, čim več je v nji melodij, ki jih danes skoraj več ne slišimo.

Kako sočen in neposreden je Jurčičev jezik, je prav nazorno videti v Rokovnjačih, ki jih je po Jurčičevi smrti zelo spretno dokončal Kersnik. Čeprav je Kersnik porabil obilno Jurčičevo gradivo, že zbrane izreke in fraze, se v Kersnikovem delu takoj začuti velik razloček: namesto barvitega, bujnega in dinamičnega Jurčičevega imamo le korekten Kersnikov jezik, ki brez petja teče mirno v določenih mejah tedanjega pisanja.

II. Državna založba je izdala doslej osem knjig Jurčičevega Zbranega dela. Da se čimbolj razložijo Jurčičevi pripovedni spisi, objavljam nabrano gradivo, ki naj dopolni Ruplov komentar v dosedanjih zvezkih. Ob tem se bo pokazalo, koliko je pisatelj porabil snovi, ki jo je ali sam doživel in poznal ali pa jo je kot stoletno usedlino vzdignil iz ljudstva in jo umetniško obdelal. Nekaj gradiva je zbral krški rojak Alojzij Zupanc, rojen 1893 (Znojile 12 pri Krki), ki že od rojstva živi in deluje v krški dolini ter pridno raziskuje domačo zgodovino. Nekaj podatkov, ki se nanašajo na Jurčiča in na njegovo slovstveno delo, je izvedel Zupanc od staršev, nekaj pa od svaka Antona Lampreta, po domače Kocmana z Muljave. Tako poročila vsaj posredno izvirajo od ljudi, ki so bili Jurčičevi sodobniki in so vedeli marsikaj o njem povedati. Gradivo sem preveril in dopolnil ter ga objavljam z dovoljenjem prijatelja Zupanca. Naj tukaj dodam še to, da je Zupanc tudi anonimni članek »Jurčičeve Slemenice in Polesek nekdanj in zdaj« (Slovenec, 30. I. 1942), ki ga Rupel večkrat navaja (Jurčičevo ZD I, 307; III, 357; VI, 367).

Sedanja vas Muljava obsega nekdanji vasi Zavod in Muljavo. Pod Zavod so spadale štiri hiše: Lampret, p. d. Kocman; Jurčič, p. d. Pajštbar ali Pajžbar; Bregar — Jožef Zajc, p. d. Tokec; in Zajc, p. d. Beber. V najstarejših krških matičnih knjigah se naselje teh hiš imenuje le Zavod (Savod); v mrliški knjigi 28. avgusta 1782 pa že: Mulau vel Saud, v roj.-krstni knjigi 11. septembra 1830 zopet: Mulau vel Savod. Zavod in Muljava sta v začetku spadala pod župnijo Šentvid pri Stični. Ko pa je bila ustanovljena krška župnija, so vsi gospodarji Zavoda razen Bebra prestopili v krško župnijo, kjer so še danes.

Pajštbarjeva domačija, kamor se je priženil Jurčičev oče in kjer se je rodil naš pisatelj, je imela tretjino grunta. Nastala je iz Kocmanove hiše za »ta stare« (Beistube — pajštba — pajžba). Lastnik Kocmanovega posestva je bil podložnik stiškega samostana, kakor je razvidno iz stiških urbarjev 1544 in 1574. Ker se v teh dveh urbarjih Pajštbarjeva domačija ne omenja, je morala nastati šele pozneje. O Jurčičevih prednikih po materini strani, ki so se pisali Jankovič, kaj več drugič.

Sedanja Kocmanova hiša je dom Zavodnikov. V že navedenih urbarjih iz 1544 in 1574 se kot gospodar imenuje Luka Zavodnik. Priimek Kocman je prišel v Zavod najbrž iz stiškega samostana, kjer se med leti 1200—1300 omenja neki pisar s priimkom Kocman. Morda je kdo izmed njegovih potomcev ali sorodnikov dobil Zavodnikov grunt ali pa se je nanj priženil. Ko je 1782 nepričakovano umrl gospodar Matija Kocman, se je vdova Jera, roj. Škufca, 1783 poročila z Jurijem Lampretom iz Luč. Toda že čez nekaj mesecev je šla tudi Jera za prvim možem in vdovec Jurij Lampret je 1784 vzel za ženo Ano Kocman, hčer Antona Kocmana. Iz tega zakona se je poleg drugih otrok rodil 1791 sin Mihael, Jurčičev krstni boter, ki ga je Jurčič imenitno upodobil kot starega Grahovca v romanu Cvet in sad, o čemer bom še govoril. Toda čeprav so že več ko 170 let na tem posestvu gospodarili Lampreti, je priimek Kocman ostal do danes. Z Antonom Lampretom (rojen 1883), ki je letos 7. januarja umrl brez potomcev, je na Muljavi izumrl rod Lampretov.

Al. Zupanc mi je pravil, da je poznal nekaj oseb, ki jih je Jurčič opisal v svojih delih: Šepčeva Cilko, p. d. Kobacovo (Cvet in sad), in Jurčičevo sestro Marijo, ki se je poročila s Hočevarjem iz Les (Gričarjevim). Postavila sta si gostilno in trgovino pri Gričarju, ob stari cesti na Muljavi.

Kot študent je Zupanc zahajal h Gričarju in poizvedoval o pisatelju Jurčiču. Jurčičeva sestra, ki je bila starejša od Jožeta (rojena 3. marca 1842), mu je pripovedovala, da je krški kaplan Vid Antončič, ki je bil doma iz Šentvida pri Stični, pogosto prihajal k Pajštbarju in nagovarjal Jurčičevega očeta, naj dá sina v mestne šole. Jože je hodil v šolo na Krko, kjer je Antončič spoznal dečkovo izredno nadarjenost. Oče se je nazadnje vdal in poslal Jožeta najprej v Višnjo goro in pozneje v Ljubljano. Po priporočilu in posredovanju krških duhovnikov je bil Jurčič sprejet v Alojzijevišče.

Doslej smo slišali, da je mladega Jurčiča spodbujal k literarnemu delu njegov prefekt Jurij Grabner, nekdanji sodelavec Čbelice. Prav verjetna pa se mi zdi tudi Zupančeva trditev, da je imel Jurčič plodne literarne pomenke s prefektom Janezom Bonačem. Bonač (1832—1863) je bil namreč tudi pesnik in pisatelj, prefekt v Alojzijevišču pa je bil 1860/1861. Najstarejši Jurčičevi osnutki za povest Jurij Kozjak so prav iz leta 1861! Bonač je 1861 odšel iz Alojzijevišča za kaplana v Žužemberk, kjer je na dan sv. Tomaža, 21. decembra 1863, pod Vrhom tako nesrečno pal s konja, da se je ubil. Zelo verjetno je, da je Jurčič ostal v zvezi s svojim nekdanjim prefektom in da ga je med počitnicami 1862 in 1863 v Žužemberku tudi obiskal ter — morda v družbi z Bonačem — prepotoval kraje, v katere je potem postavil svojo prvo večjo in nadvse uspelo povest. (O Bonaču gl. SBL I, 52.)

Ob turškem napadu na Stično 1475 je sedanja muljavska cerkev že stala, saj jo je 1456 s freskami, ki so še danes ohranjene, poslikal Janez Ljubljanski. Kot romarska cerkev ima spredaj lopo z oltarjem in s prižnico, da je mogla biti služba božja zunaj, kadar se je nabralo veliko ljudi. Tako je moralo biti tudi ob turškem napadu na dan sv. Marka, 25. aprila 1475. Ljudsko izročilo pripoveduje, da je neka ženska, ki je doma pekla kruh, prva zagledala Turke, ko so na urnih konjih vihrali čez Velike travnike proti cerkvi. Mogočna lipa pred cerkvijo, o kateri pripoveduje Jurčič, je stala še v prejšnjem stoletju in starejši ljudje so se je spominjali. Tudi o sršenih v votli lipi je govorilo ljudsko izročilo. Naj k Ruplovi pripombi o tem (str. 307) dodam, da se pripoveduje, da so bili tudi pod Tabrom pri Strugah Turki s čebelami odgnani in da so beže rekli: »Kranjske muhe so pa hude!« (Tomšič-Ivanc, Kočevsko okrajno glavarstvo 1887, 61.) Prav tako so ljudje pripovedovali, da so Turki nameravali muljavsko cerkev zažgati, pa ni hotelo goret. Menda se na podstrešju cerkve še danes vidijo osmojeni tramovi (prim. ZD I, 178).

Povest o Juriju Kozjaku je Jurčič oprl na Valvasorja, vendar je razvoj dejanja in posamezne osebe zelo svobodno oblikoval. Tako je tudi Marka in Petra Kozjaka ustvarila pisateljeva fantazija. Cigana Samola in zločinskega Petra Kozjaka je najbrž zasnoval na temelju poročila, ki govori, da »je pridrl sovražnik krščanskega imena po izdajstvu obveščevalcev«. Darilne listine so zgodovinski dokazi, da so bili lastniki gradu Kozjaka veliki dobrotniki stiškega samostana, saj je po napadu Turkov 1475 gospod s Kozjaka že naslednje leto (1476) podaril samostanu šest gruntov in pravico advokacije, katero je prej sam imel.

Prav tako je z mlinom v Brezju ob Višnjici. Urbarja iz 1544 in 1574 še ne omenjata sedanjega Breznikovega mlina, ki ga je šele okrog 1600 postavil muljavski Špan za svojega sina. Jurčič je torej za več ko sto let prestavil ta mlin, ko trdi, da so Turki ob napadu leta 1475 v Breznikovem mlinu ujeli Petra Kozjaka (12. pogl.).

Ugotoviti bi bilo treba tudi, kako je bil v času turškega napada 1471 in 1475 utrjen stiški samostan; ali je bil obdan samo z jarkom ali tudi z zidom in kakšen je bil zid. Cesar Maksimilijan I. je namreč 1497 naročil kranjskemu deželnemu glavarju Viljemu Auerspergu, naj dovoli in pomaga, da se obzida stiški samostan. Opat Martin je 1497 utrjeval samostan (Dimitz II, 7), 1500 pa začel zidati obzidje.

K bibliografiji Jurija Kozjaka naj omenim, da je bila po notici v DS, 1941, 339 povest okoli 1911 ponatisnjena v Podčastniškem listu.

Ob *Domnu* predvsem dve pripombi: V 4. poglavju, ki ima napako že v naslovu, pripoveduje Jurčič o špehomalhu, dobro znanem beraču Urhu iz Kostela, ki je bil pozneje Domnov sel. Prav vse dosedanje izdaje z Breznikom vred pišejo »s Kostela«, pravilno pa je samo »iz Kostela«, ker se govori: grem v Kostel, sem iz Kostela. Kostel pomeni najprej grad in gospostvo Kostel ob Kolpi (tu je sedaj vas Kostel, ki mu domačini pravijo Trg); potem pa pomeni tudi ves slovenski okoliš med nekdanjimi Kočevarji in Kolpo, kjer sta župniji Banja loka in Fara pri Kostelu (ali tudi: pri Kočevju). Kostelci, ki so se selili drugam, so zanesli toliko priimkov po Dolenjskem: Kostelec, Kostevec, Kastelec in Kastelic. Prav v bližnji in daljni okolici Muljave je teh priimkov obilo. Tudi na drugem mestu (I, 202) pripoveduje kmet Trpek, da so bili njegov ded doma od Kolpe. Največ Kostelev se je moralo umakniti z doma pred Turki v 16. stoletju. 30. marca 1528 poročajo kranjski deželni stanovci cesarju Ferdinandu, da je pred enim letom gospostvo Kostel imelo še 300 obljudenih kmetij, medtem ko jih sedaj (1528!) nima niti sedem! (St. Jug, Turški napadi na Kranjsko in Primorsko do prve tretjine 16. stoletja, GMDS 1943, 47.) Ne zdi se mi brez pomena spomniti tukaj, da tudi Levstik v Popotovanju od Litije do Čateža (ZD IV, 33) govori o kostelskih tovornikih, ki so sredi preteklega stoletja hodili s tovornimi konjiči skozi Lašče v Ljubljano po kramo in peli o kraljeviču Marku.

V osebi Franceta Krševana, cerkvenega orglarja, učitelja in mrliškega oglednika, je naslikal Jurčič učitelja, kakršen je bil na našem podeželju do srede 19. stoletja. Krševan ni znal drugega »ko brati in pisati in za veliko silo je tudi kakšno nemško stolkel. Vino piti je znal brez črk in knjig; in česa bi si bil Krševan še želel, kadar je bil le pri vinu« (ZD I, 243). Zdi se mi, da zlasti zadnje besede spominjajo na krškega učitelja Kančnika, ljudskega pesnika. Tudi »ljubezniv« pomenek med Krševanom in njegovajo ženo je pisan močno v slogu Kančnikovih zbadljivih pesmi na račun zakonskih preprirov. O Krševanu pravi pisatelj, da je stanoval v farni vasi, od katere je bilo do Sovovega gradu debelo uro hoda; od Krke do Kravjaka je prav tako debelo uro hodá. Zato je verjetna Grafenauerjeva misel, da je ob Krševanu Jurčič mislil tudi na svojega krškega učitelja.

In še nekaj stvarnih opomb. Str. 10: sinovje; Breznik pravi (Cvetje 19, 157), da je končnico -je Jurčič sprejel od Levstika. To ne bo držalo, saj se še danes govori v okolici Muljave: sinovje, Višnjanje, tržanje, fantinje, Francozje, gozdje. — Str. 11 in 200: balta (izg. bauta) = majhna, priročna sekirica, še vedno v rabi. — Str. 13: hlapček = deček, fantič, mladenič. Prastara slovenska beseda, ki jo rabi ljudska pesem in naši najstarejši pisatelji. Na Dolenjskem, zlasti pri starejših, še danes živa. — Str. 24: Lepa moja mlada = ljuba, draga. Enako II, 29: Lepa moja Reza = ljuba. In še VI, 214—215, 261: Lepi moj mladi = ljubi moj fant! Pridevnik lep v pomenu ljub, drag se še danes rabi v Kostelu ob Kolpi, v Trenti in med rezijanskimi Slovenci. »Lep, moj sin! ... Liepi moj pesec (psiček)!« (Gl. Glasnik inštituta za slovensko narodopisje 1957, str. 19; Rihard Orel, Benečanske narodne in cerkvene pesmi, Primorski dnevnik, 25. XII. 1958.) Lepi. = ljubi pišejo tudi srbski (Dušan Radić, Selo, Srp. knjiž. zadr., zv. 46, str. 47) in hrvaški pisatelji. — Str. 51: ponedeljek po sv. Tilnu. God sv. Egidija ali Tilna, opata in puščavnika, kateremu je posvečena župnijska cerkev v Višnji gori, se obhaja 1. septembra. Jurčič piše »Žuženberk«, morda pod vplivom nem. Seisenberg. Ker pa je že dolgo v rabi Žužemberk, bi kazalo tudi v ZD tako pisati. — Str. 52: frišek = hiter, uren, zgodnji (še vedno v rabi). — Bali = pojdi, balite = pojdite, na Dolenjskem še vedno v rabi. — Str. 65—68: dogodek o nesrečni smrti pogumne sosedove dekletke Katre, ki je ponoči v Rupah od strahu umrla, pripoveduje Jurčič, kakor da ga je sam doživel v mladosti. Na Muljavi pa vedo povedati, da se je res tako zgodilo, toda že mnogo pred Jurčičem. Pri Kocmanu so imeli veliko in močno deklo, ki je na preji stavila s fanti, da si upa iti ponoči v Dole (Dule). Doli so dolina na zahodni strani med Muljavo in Potokom, Jurčič pa piše, da je šla Katra v Rupe, ki so na vzhodni strani Muljave. Vse drugo se še danes pripoveduje tako, kakor je zapisal Jurčič. — Str. 68—70: praznik sv. Bernarda, opata in ustanovitelja cistercijskega reda, se obhaja 20. avgusta. Bernardov semenj v Stični se še ni opustil. — Str. 70: cehta ni samo der Bettsack (Pohlin-Pleteršnik), ampak vsaka platnena ali usnjena torba, ki se nosi na oprtah čez ramo. Od tod tudi onom. glagol: cehtáti = opletati po hrbtu kakor cehta ali pri hoji drgniti hlačnico drugo ob drugo. — Str. 71 in 239: polovičar (denar) = pol krajcarja. — Str. 72: skrabác = škrat, vrag. Prim. Skrabec, roj.-krst. krška knjiga 1768 (Skrabecz). — Str. 73: poveznik = vrv za povezovanje voza. — Str. 75: zašarati = zabresti, zaiti. — Str. 81: papeška repa = turška repa (Pleteršnik; papežica). — Str. 127: Samson in Filistranje. O judovskem vojvodi Samsonu in Filistejcih govori Knjiga sodnikov, poglavje 14—15. — Str. 128: končevje, v. coll. od konec, -ca = sukanec, v Beli Krajini in v Kostelu (tudi v množini: beli konci) še v rabi. — Str. 129 in 266: na pomagaje klicati = na pomaganje, lokalizem, ki bi ga bilo treba popraviti, kakor tudi v ZD VIII, 220, 224. — Str. 167: vhod v podzemeljsko jamo ob izviru Krke, kjer so se nekoč skrivali pred Turki, je že več desetletij močno razširjen in obzidan. — Str. 204, 212: pridiga Abrahama a Santa Clara, iz katere je vzel Jurčič citat, je izšla v nekoliko skrajšanem prevodu v 8. in 9. št. Družine 1957. Po Eggerjevi objavi v letnem poročilu ljubljanske gimnazije (1857) jo je lepo priredil Josip Wester. — Str. 207: pralica (na Dolenjskem tudi plevka, srpica, srpíč) je orodje za pletev, ne moremo ji pa reči »motika za pletev«, kakor razlaga Rupel (311). Jurčičev kmet primerja bajonet s pralico, visoko vojaško kapo s stopo, puško pa s krepelcem! — Str. 215: rajnki Habjan. Priimek Habjan (Habijan) je znan v krški župniji (v Trebnji gorici), po domače pa se pravi pri Habjanu na Krki, v Znojilih in na Muljavi. — Na Kozma in Damijana dan = 27. septembra. — Str. 233: Burovž na zvezdatem nebu = ozvezdje veliki voz. — Str. I, 205, 234; IV, 133: hudimer = hudiman, še vedno se sliši. — Str. 237: suha kepa na njivi med mašami = med 15. avgustom (velika maša ali veliki šmaren) in 8. septembrom (mala maša ali mali šmaren). — Str. 241

in 273: ljudski ogenj = tuji. V Kostelu še danes v istem pomenu. — Str. 256: mi je pomuznila = mi je pomignila. Hlapci so se pomuzovali Domnu (218). — Str. 260: o vezniku *an* ali *van* naj dodam še to, da je v Kostelu še v rabi, v krški dolini pa ga še nisem slišal. — Str. 270: Špilkin Jožek. O tem je povedala žena Jurčičevega brata Antona: »Iz Ljubljane je Jože nekoč prišel peš domov. Ves razgret se je ulegel pod oreh pred vežo, čeprav so ga domači svarili, da se bo prehladil. Jože ni poslušal, marveč se je le pogovarjal s Špilkinim Jožkom, ki je delal irhaste hlače bratu Antonu. Tedaj reče Jože krojaču: »Ti, Jožek! Jaz pišem eno povest in bi rad še tebe noter postavil s pravim imenom. Ali mi dovoliš?« — »E, vrag, za en frakelj šnopca mi daj, pa naredi, kar češ!« odvrne krojač. Tako se je zgodilo, da se Špilkin Jožek, dolgonogi umetnik s šivanko, prikaže v 19. poglavju Domna. To je moralo biti v poletju 1864, ker je Domen istega leta izšel v Slov. Glasniku. Vse kaže, da je Špilkin Jožek risan po resničnem vzoru. — Str. I, 272; II, 15, 17: za palce zvezanega = za prste zvezanega. V krški dolini še dandanes pravijo palci namesto prsti. — Str. 274: »da bi hoteli hoditi v njegovo hišo ves teden za njeno dušo sedmimo moliti«. Ta navada je že opuščena in namesto tega dajejo za mašo »namesto molitev na domu«. — Str. 277: počenča z malho bolj na ramo = si popravi, vzdigne malho. — Kako je Samson razčrhnal čeljusti levu, beremo v Knjigi sodnikov XIV, 5—6. — Str. 280: primuzal = prikimal.

Jože Gregorič

TRI ČEŠKE KNJIGE¹

Lani 5. maja je obhajal sedemdesetletnico rojstva Frank Wollman, slovstveni teoretik in zgodovinar, profesor slovanskih literatur in vodja katedre rusistike in literarne vede na univerzi v Brnu. V njegovo počastitev je brnska filozofska fakulteta izdala impozanten zbornik razprav z raznih področij slovanske vede (skoraj 700 strani v foliu). Prav je, da se vsaj zdaj spomnimo svojega prijatelja in velikega češkega slavista, ki smo mu dolžni zahvalo za njegovo delo in naklonjenost tudi slovenski slavisti. Kot učenec prof. Polívkye je v prvih znanstvenih delih raziskoval ljudsko književnost, ki jo je tudi pozneje vedno vključeval v posamezne slovanske literature. Iz folkloristike si je utrl pot v primerjalno obravnavanje slovanskih slovstev sploh. Ker je spočetka sam ustvarjal drame, si je kmalu odprl vrata v študij slovanske dramatike in gledališča. Njegova knjiga *Slovinské drama* je nepogrešljiv del slovenske literarnozgodovinske znanosti, osnova za vsako nadaljnje razglabljanje o naši dramatik in gledališču. Enaki sta knjigi o srbskohrvatski in bolgarski drami in sintetično delo o dramatik slovanskega juga. Wollman je doslej med slavisti izoblikoval najbolj svojske teoretične metodološke osnove za slovansko komparativistiko. Zanj pojavi v slovanskih literaturah niso samo paralelni pojavi. Slovanske literature mu predstavljajo enoto in kot enota gredo v okvir svetovne književnosti. Naj je tudi ta enota notranje diferencirana, izpričuje vendar sorodnost razvoja in sorodnost vsebin in take posebnosti, ki so lastne samo njim. Svoj pogled na slovanske literature je podal v knjigi *Slovstvo Slovanov*, teoretično pa v vrsti razprav, knjig, polemik in študij. Primerjalna veda ljudske in umetne literature ima v njem pomembnega teoretika in metodologa. Pri delu je vsepovsod zelo, da ne rečem predvsem upošteval gradivo z južnoslovanskega področja. Dalje moremo šteti Wollmana tudi med člankarje, ki so s srcem gradili mostove med Čehi in Slovenci. Človek znanstvene bistrine združuje v sebi inspiracijo in intuitivnost umetnika.

V zborniku, izdanem v njegovo čast, je 55 razprav in člankov. Razdeljeni so v tri oddelke, ki predstavljajo troje Wollmanovih delovnih področij (slovanske literature, slovanska folklor, slovanska dramatika). Od Slovencev sodelujeta v zborniku dr. M. Boršnik z razpravo *Petr Bezruč* med Slovenci (povzetek v prvi letošnji številki *Obzorij*) in dr. Vladimir Murko (v češčini) s spomini na potovanje z očetom za sledovi srbskohrvatske epske pesmi. Daleč največ sodelavcev je Čehov, tako da Nečehi predstavljajo le izjemo. Prispevki so različne vrednosti, nekateri prav skromni. Toda veliko število domačih sodelavcev priča, kako češka slavistika teži za tem, da omogoči znanstveni razvoj čim večjemu številu mladih ljudi. Mladim ljudem pa daje naloge, ki segajo tudi čez meje čeških dežel. Iz slovenske literarne preteklosti si je vzel temo J. Skalička, ki obravnava stike med Levstikom in Legom, Viktor Kudělka pa raz-

¹ Franku Wollmanovi k sedmdesátinám, sborník prací, Praha 1958, str. 692. — Jiří Levý: České theorie překlada, Praha 1957, str. 948. — Výbor z české literatury od počátku po dobu Husovu, Praha 1957, 852.